

Øst er øst og vest er vest. Men ikke på Hitra

REPORTASJEN

Historiske lar seg fasinere av sjøbygda Melandsjø med to så vidt forskjellige kirker. Den ene peker vestover og vitner om en rik tid. Den andre østover, og kunne gjerne stamme fra Balkan, Hellas eller Russland.

TERJE SANDSTAD

- Første gang jeg kom til Hopsjø ble jeg fasinert av bygdas to kirker. Den gamle med sin keltiske helgenforankring, og den nye kirken med sin bysantinske forbindelse.

Eivind Luthen i Pilegrimsfelleskapet St Jakob forteller at kirkene på hver sin måte åpnet for mange fortellinger, inn-

fallsvinkler, hvis man har sans for den slags.

- Og det har jeg, legger han til.

Rik bygd

Historikeren mener størrelsen på Dolm kirke er uvanlig.

- Det forteller om en rik bygd på 1400-tallet. Det ble ikke bygd så mange steinkirker i Norge etter 1349. Det var det knapt behov for, svartedauen hadde desimert befolkningen såpass mye at det var plass nok i de fleste gudshus. Som det forøvrig knapt var ressurser til å vedlikeholde.

- Men Dolm kirke forteller om velstandstider. Å bygge en steinkirke krevde store ressurser. Dolm kirke er desuten større enn mange middelalderse kystkirker, forklarer Luthen.

Han spør seg hvor inntektene kom fra.

- Trolig fra fiske, men også fra herbargedrift, bøter og avgifter. Dolm kirke ligger sentralt i en viktig kystled som ble mye trafikkert.

- Jeg spekulerer også om Dolm kirke er det første gudshuset på stedet, mon tro det har stått kirker her før, i stein eller i tre?

Laks på primstavene

Ifølge tradisjonen er Dolm kirke viet den irske helgenen Columba. I Norge ble han dyrket under navnene Kolban og Kolbjørn, som er oppstått ved en sammenblanding med Columbanus. Kolbjørns dag, 9. juni, ble på primstavene betegnet ved en laks.

- Mon tro Dolm kirke vitner om en

Å bygge en steinkirke krevde store ressurser. Dolm kirke er desuten større enn mange middelalderske kystkirker. Foto: Hasse Lossius

Hitra kirke, som peker østover, er tydelig bysantinsk-inspirert i sin hovedform. Foto: Hasse Lossius

“ Det gir Melandsjø en unik identitet, en mulighet for nye fortellinger, nye muligheter

“ Hva med å lage en minnetavle på kirkebakken over det russiske seilskipet Jedinorog

Eivind Luthen i Pilegrimsfellesskapet St Jakob.

forbindelse som går tilbake til irsk/skotsk misjonvirksomhet på 6-700-tallet, en forbindelse som ligner den vi har funnet på Kinn og Selja, undrer Luthen.

Irske/skotske munk

Selv om det historiske kildematerialet er diskutabelt, mener han det likevel grunn til å tro at irske/skotske munk etablerte seg flere steder langs norskekysten.

- Man har funnet spor etter dem på Hebridene, Shetlandsøyene, Orknøyene. Da var skinnbåtene til disse irsk-keltiske munkene ikke så mange timers seilas fra norskekysten. Det er derfor fristende å anta at nordmennene meget tidlig møtte kristne fra eller på disse øygruppene.

Plyndret av nordmenn

Eivind Luthen forteller videre at den irske munk Dicuil på begynnelsen av 800-tallet skrev om Thule, som lå seks dagers seiling nord for England. Han beretter om «clerici», som på slutten av 700-tallet levde på en øy fra begynnelsen av februar til begynnelsen av august. Og da var solen bare såvidt nedenfor hori-

sonen. Dicuil forteller også om en «prest-byter religiosus», som seilte fra Britannia i to dager og en natt før han gikk i land på en fremmed øy.

Andre øyer der irske eremitter hadde levd i henimot hundre år, ble plyndret av nordmenn, som så nyttet øyene til sauehold. En irsk helgen ved navn Ailbe hadde besluttet å trekke seg tilbake til Thule. Det lyktes ikke for ham. I stedet greide han å sende av gårde 22 menn hinsides havet. Alle disse reiseberetninger skriver seg fra helgenlitteratur.

Luthen mener disse beretningene derfor ikke kan regnes som pålitelig historisk kildemateriale.

- Men tendensen i dem er klar: Munkene dro også ut i havet nord og øst for de britiske øyer. De nådde Island. Men de kunne likeså godt ha nådd frem til øyene langs norskekysten, til Hitra slik vind og strøm var også da.

Hitra kirke

Hitra kirke på Melandsjø åpner også opp for noen spennende utsyn.

- Kirken er riktignok ikke særlig gammel, den ble reist så seint som i 1927. Men like mye som Dolm kirke peker vestover, like mye peker Hitra kirke østover. Hitra kirke er tydelig bysantinsk-inspirert i sin hovedform: Korskirken er nesten som en sentralkirke å regne, noe som forsterkes av den halvformede kuppel, forklarer historikeren.

Noen bysantisk historisk forbindelse til Hitra mener han lar seg vanskelig spore, snarere handler det om arkitekten som tegnet kirken, nemlig Claus Hjeltnes.

- Hans virksomhet var mye preget av historiske interesser. Hjeltnes hadde en rekke oppdrag for Fortidsminneforeningen, og ledet istandsettingen av Austråt og Steinviksholm. I Trondheim ledet han arkeologiske utgravninger 1928-29 og innredet deler av Erkebispesgården til Olavs-jubileets historiske utstillinger i 1930.

- Hjeltens var en god arkitekt, og flere av hans bygninger regnes som bevaringsverdige.

Hitra kirke, sin unge alder til tross, utfordrer likevel nysgjerrigheten til Luthen, der den ligger og forteller om det bysantinske riket med sin sterke kristne religiøse identitet, hvor keiseren og patriarken var de to mektigste skikkelsene.

Overraskete østeuropeere

- På samme vis som turister fra Storbritannia blir fasinert av Kolbeins kirke, blir østeuropeere overrasket når de kommer til en liten sjøbygd i Norge og oppdager en kirke som gjerne kunne stamme fra Balkan, Hellas eller Russland.

- Sist jeg ruslet rundt utenfor Hitra kirke kom jeg i prat med en russisk turist som var opptatt av bygningen. Var den tegnet av en landsmann, bodde det folk med russisk bakgrunn her på øya?

- Lag minnetavle på kirkebakken

- Jeg har et forslag til bygdefolket: Den bysantinske linken i Melandsjø kan tydeliggjøres gjennom å markere en forbindelse til Russland. Hva med å lage en minnetavle på kirkebakken over det russiske seilskipet Jedinorog (Enhjørningen)

som forliste utenfor Hitra i 1760?

Mer enn 130 mennesker omkom, og selve skipsforliset levde lenge på folke- munne lokalt.

Forsnes kirke

- Jeg har også støtt på andre lignede forbindelser; altertavla i Forsnes kirke ble, etter sigende, gitt av russerne som overlevde et forlis utenfor Hitra. Som kjent er Russland en stort marked for lakseeksporten. Kanskje kommer det noen russiske importører til Hitra av og til. Del disse historiene med dem, oppfordrer Luthen.

Forskjellige idéverdener

Han synes det er artig at disse to kirkene som ligger på hver sin side av sundet, på mange måter kommer de fra veldig forskjellige idéverdener.

- Det gir Melandsjø en unik identitet, en mulighet til åpne opp for nye fortellinger, nye muligheter.

"Kunnskapens laks".

- Apropos Pilegrimslaksen; i Irland forbindes laks med en av landets store mytologiske helter; jegeren Fionn. En dag klarte han å fange «Kunnskapens laks». Den som spiste denne laksen ville få all kunnskap i verden. At laksen var så klok skyldtes at den hadde spist hasselnøtter fra Visdommens brønn.

Kanskje det er grunnen til at jeg aldri klarer å få laks på kroken ved Helgebostadøya, kjent for sin hasselskog, smiler Eivind Luthen.

“ Dolm kirke forteller om velstandstider. Det var en rik bygd på 1400-tallet